

ODBORNÁ SPÔSOBILOSŤ NA VYKONÁVANIE EPIDEMIOLOGICKY ZÁVAŽNÝCH ČINNOSTÍ V ZARIADENIACH STAROSTLIVOSTI O ĽUDSKÉ TELO

ZARIADENIA STAROSTLIVOSTI O ĽUDSKÉ TELO

Zariadenia starostlivosti o ľudské telo poskytujú ne zdravotnícku starostlivosť so zameraním sa na osobnú hygienu, estetické aspekty, kondičnú podporu, utužovanie zdravia a uspokojovanie fyziologických potrieb človeka.

V týchto zariadeniach dochádza k priamemu kontaktu obsluhujúceho personálu s telom zákazníka. Priamy kontakt pri neodborne poskytovaných úkonoch môže viesť k vzniku a šíreniu prenosných ochorení, ale aj k poškodeniu zdravia zákazníkov alebo obsluhujúceho personálu.

K zariadeniam starostlivosti o ľudské telo v našich podmienkach patria:

- **Holičstvá a kaderníctva:**
Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce starostlivosť o vzhľad a strih vlasov, obočia a rias, vzhľad a kondíciu pokožky hlavy.
- **Kozmetické a koloristické salóny:**
Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce starostlivosť o pleť, krytie defektov a kolorovanie pleti, zníženie výraznosti vrások a pod..
- **Masážne salóny:**
Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce starostlivosť o pokožku tela, uvoľnenie svalstva a celkovú relaxáciu organizmu.
- **Manikúra, pedikúra, modelovanie a nalepovanie nechťov (nechťový dizajn):** Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce starostlivosť o vzhľad a kondíciu nechťov a pokožky rúk a nôh zákazníkov.
- **Nastreľovanie náušníc, piercing:**
Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce aplikáciu náušníc za použitia nastreľovacej pištole, resp. prepichovanie obočia, nosa, ucha, spodnej pery, pupka a iných častí tela na účely aplikácie šperkov.
- **Sauny:**
Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce potné kúry v suchom horúcom vzduchu s občasým parným nárazom a nasledujúcim rýchlym ochladením v studenej vode.
- **Tetovacie salóny:**
Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce tvorbu rôznych obrazcov a symbolov na tele aplikáciou špeciálnych tetovacích, resp. kozmetických pigmentových farieb metódou mnohopočetných vpichov do pokožky.

Orgán verejného zdravotníctva môže podľa konkrétnych podmienok rozhodnúť, že medzi epidemiologicky závažné činnosti patria aj iné druhy prác, napr.:

- **Solária:**
Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce kozmetické opaľovanie pokožky pomocou umelých zdrojov ultrafialového žiarenia.
- **Myostimulácie:**
Nezdravotnícke zariadenia, v ktorých sú poskytované služby zahŕňajúce starostlivosť o postavu, dosiahnutie a udržanie štíhlej línie za pomoci elektronicky riadených elektrických stimulácií svalových vlákien.

Služby v zariadeniach solárií a myostimulácie sú spojené predovšetkým s neinfekčnými zdravotnými rizikami, ako je poškodenie zdravia neodborným pracovným postupom. Ak sa však v týchto zariadeniach nedodržiavajú presne určené hygienické zásady, nedá sa vylúčiť ani riziko vzniku a šírenia prenosných ochorení.

LEGISLATÍVNE PREDPISY V ZARIADENIACH STAROSTLIVOSTI O ĽUDSKÉ TELO

Zákon NR SR č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje práva a povinnosti orgánov štátnej správy, ich úlohy na úseku prevencie ochorení a iných porúch zdravia, výkon štátneho zdravotného dozoru a opatrení na predchádzanie ochoreniam. Ďalej ustanovuje práva a povinnosti fyzických osôb, fyzických osôb – podnikateľov a právnických osôb. Štátny zdravotný dozor vykonáva regionálny úrad verejného zdravotníctva ako orgán verejného zdravotníctva s pôsobnosťou pre územie jedného okresu, alebo viacerých okresov.

Prevádzkovateľ zariadenia starostlivosti o ľudské telo je povinný:

- Používať také pracovné postupy, prístroje, pracovné nástroje, pomôcky a prípravky, aby pri poskytovaní služby nedošlo k ohrozeniu zdravia alebo k poškodeniu zdravia,
- Mať k dispozícii lekárníčku prvej pomoci,
- Poučiť osobu, ktorej poskytujú služby, o rizikách spojených s poskytovanou službou,
- Vypracovať prevádzkový poriadok a predložiť ho regionálnemu úradu verejného zdravotníctva na schválenie, ako aj návrh na jeho zmenu.

Prevádzkovateľ zariadenia a jeho zamestnanci nesmú vykonať:

- manipuláciu s jazvami,
- manipuláciu s materskými znamienkami,
- výkony na očnej spojovke a rohovke.

Prevádzkovateľ solária je povinný:

- dodržiavať limity ultrafialového žiarenia,
- viesť prevádzkovú dokumentáciu,
- na viditeľnom mieste umiestniť poučenie pre osoby, ktorým poskytuje služby.

Prevádzkovateľ sauny je povinný zabezpečiť:

- aby voda v ochladzovacom bazéne spĺňala limity ukazovateľov kvality vody na kúpanie,
- pravidelnú výmenu vody v ochladzovacom bazéne a jeho pravidelné čistenie,
- kontrolu kvality vody v ochladzovacom bazéne.

Činnosti v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo patria medzi epidemiologicky závažné činnosti. Možno ich vykonávať len v zariadeniach, ktoré spĺňajú hygienické požiadavky podľa **Vyhlášky MZ SR č. 554/2007 Z.z. o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia starostlivosti o ľudské telo.**

Nariadením sa ustanovujú podrobnosti o požiadavkách na stavebno-technické riešenie, priestorové usporiadanie, vybavenie a vnútorné členenie týchto zariadení; podrobnosti o požiadavkách na pracovné postupy, prístroje, pracovné nástroje, pomôcky a prípravky používané v zariadeniach; podrobnosti o požiadavkách na prevádzku zariadenia ako aj náležitosti prevádzkového poriadku zariadenia.

POŽIADAVKY NA PREVÁDZKU ZARIADENÍ STAROSTLIVOSTI O ĽUDSKÉ TELO

Stavebno-technické riešenie, priestorové usporiadanie, vybavenie a vnútorné členenie zariadenia:

- Zariadenie musí tvoriť uzatvorený celok, stavebne a prevádzkovo oddelený od iných priestorov, ktoré nesúvisia s prevádzkou zariadenia.
- Zariadenie musí mať zabezpečené denné osvetlenie, umelé osvetlenie vykurovanie a vetranie. Priestory zariadenia, v ktorých sa manipuluje s látkami s intenzívnym zápachom alebo s látkami so škodlivým účinkom, sa musia riešiť tak, aby sa zabezpečilo aj účinné nútené vetranie.
- Zariadenie musí mať prívod pitnej vody a prívod teplej vody,
- V zariadení musia byť vytvorené podmienky na:
  - a) oddelené skladovanie čistej bielizne a použitej bielizne,
  - b) oddelené uloženie pomôcok na upratovanie,
  - c) odloženie odevov zákazníkov,
  - d) čakanie na obsluhu,
  - e) oddelené uloženie civilného odevu a pracovného odevu zamestnancov.

- V každej prevádzkovej miestnosti musí byť k dispozícii umývadlo s výtokom pitnej vody a teplej vody, v masážnych salónoch aj sprchy.
- V zariadení musí byť záchod s umývadlom s výtokom pitnej vody a teplej vody, prístupný z predsienky alebo chodby.
- Podlahy musia byť ľahko umývateľné, hladké, nešmyklivé a bez škár. V prevádzkových miestnostiach nesmú byť koberce. Steny v miestach, v ktorých môže dôjsť k ich znečisteniu, musia mať ľahko umývateľný a dezinfikovateľný povrch.
- Jednotlivé predmety zariadenia musia byť ľahko čistiteľné a dezinfikovateľné.
- Zariadenie musí zodpovedať svojou veľkosťou vykonávaným úkonom. Na jedno pracovné kreslo musí pripadnúť najmenej 3m² podlahovej plochy, na jedno ležadlo 6m² podlahovej plochy a na vaničku na nohy 4m² podlahovej plochy. Vzďialenosť pracovného miesta od miesta na čakanie na obsluhu musí byť najmenej 2 m.

Pracovné postupy, prístroje, pracovné nástroje a pomôcky:

- Pred výkonom, pri ktorom sa porušuje celistvosť pokožky, sa pokožka na mieste zákroku musí očistiť a dezinfikovať.
- Na dezinfekciu možno použiť len biocídne prípravky registrované v Centre pre chemické látky a prípravky Slovenskej republiky, ich príprava a aplikácia sa musí vykonávať podľa návodu výrobcu.
- Pri poranení zamestnanca alebo zákazníka alebo pri krvácaní zamestnanca v súvislosti s výkonom, sa postihnuté miesto musí bezodkladne opláchnuť vodou a následne dezinfikovať. V prípade znečistenia rúk biologickým materiálom sa ruky musia umyť a dezinfikovať prípravkom s baktericídnym a virucídnym účinkom.
- V zariadení možno používať len pracovné nástroje a pomôcky na jednorazové použitie, alebo pracovné nástroje a pomôcky na opakované použitie, ktoré umožnia ich ľahké čistenie, dezinfekciu a sterilizáciu. Pracovné nástroje a pomôcky na opakované použitie sa musia po každom zákazníkovi dôkladne mechanicky očistiť, umyť horúcou vodou s prídavkom saponátu a osušiť a pracovné nástroje, ktoré porušujú celistvosť pokožky alebo môžu spôsobiť poranenie, sa musia aj dezinfikovať a sterilizovať. Pri zákazníkoch, ktorí trpia kožnými ochoreniami, možno používať len vyhradené pracovné nástroje a pomôcky, ktoré sa po ich použití musia dezinfikovať prípravkom so širokým spektrom účinnosti.
- Plochy, pracovné nástroje a pomôcky, ktoré boli znečistené biologickým materiálom, sa pred čistením musia dezinfikovať prípravkom so širokým spektrom mikrobicídneho účinku.
- Kontrola účinnosti sterilizátorov sa vykonáva bioindikátormi
  - a) po inštalácii prístroja,
  - b) po 200 sterilizačných cykloch, najmenej však raz ročne,
  - c) pri pochybnostiach o sterilizačnej účinnosti,
  - d) po každej oprave prístroja.
- Ak sa v zariadení používajú špeciálne prístroje alebo metódy, zákazník musí byť upozornený na možné kontraindikácie a zdravotné riziká a oboznámený so spôsobom ochrany zdravia a musia mu byť poskytnuté zodpovedajúce ochranné pomôcky.
- Zamestnancom musia byť poskytnuté osobné ochranné pracovné prostriedky podľa druhu vykonávaných činností. Každý zamestnanec musí mať k dispozícii aj uterák a mydlo.

Prevádzka zariadenia

- Vlhká mechanická očista a dezinfekcia pracovných plôch, podláh a zariadení na osobnú hygienu musí byť vykonávaná denne pred začatím alebo po skončení prevádzky a priebežne počas výkonu práce.
- Plochy zariadení prichádzajúce do priameho kontaktu s telom zákazníka sa musia umývať a dezinfikovať po každom zákazníkovi.
- Vlhká mechanická očista umývateľných povrchov stien a nábytku sa musí vykonávať raz týždenne.
- Ak pri obsluhu zákazníka vzniká odpad, ten sa musí odstraňovať po každom zákazníkovi a zhromažďovať v uzatvárateľných nádobách; nádoby sa musia denne vyprázdňovať, čistiť a dezinfikovať.

- Nebezpečný odpad sa musí ukladať do oddelených, uzatvárateľných, nepriepustných a mechanicky odolných, podľa možnosti spáliteľných nádob.
- Základná oprava všetkých náterov zariadenia a maľovanie sa musia vykonávať **najmenej raz za 5 rokov**, pri viditeľnom znečistení alebo poškodení bezodkladne.
- V zariadení musí byť dostatočné množstvo bielizne, primerané predpokladanému počtu zákazníkov. Pre každého zákazníka sa musí používať čistá bielizeň.
- S bielizňou sa musí manipulovať tak, aby nedošlo k vzájomnému styku alebo zámene čistej bielizne a použitej bielizne.
- Použitú bielizeň možno skladovať len v pracích alebo umývateľných a dezinfikovateľných obaloch alebo v obaloch na jednorazové použitie. Ak nie je použitá bielizeň odnášaná na pranie denne, po použití sa musí vysušiť na určenom mieste mimo prevádzkovej miestnosti.
- Ak pranie použitej bielizne vykonáva prevádzkovateľ zariadenia, musí používať vyvárku a vypratá bielizeň sa musí vyžehliť. Vyvárku bielizne možno nahradiť praním pri nižších teplotách s použitím pracieho prostriedku s dezinfekčným účinkom.
- Čistú bielizeň možno prepravovať do zariadenia, len ak je zabalená tak, aby sa zabránilo jej kontaminácii.

Náležitosti prevádzkového poriadku zariadenia starostlivosti o ľudské telo sú uvedené v § 9 vyhlášky č. 554/2007 Z. z.

Prevádzkový poriadok zariadenia **musí byť umiestnený v zariadení na vhodnom a viditeľnom mieste.**

ZDRAVOTNÁ A ODBORNÁ SPOSOBILOSŤ NA VYKONÁVANIE EPIDEMIOLOGICKY ZÁVAŽNÝCH ČINNOSTÍ

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva SR č. 585/2008 Z. z. ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení, okrem podrobností o očkovaní, hlásení prenosných ochorení, izolácii podozrivých z nákazy, karanténnych opatrení určuje podmienky na výkon epidemiologicky závažných činností.

Epidemiologicky závažnou činnosťou sa rozumie činnosť, ktorá je spojená s rizikom vzniku a šírenia prenosných ochorení.

Medzi epidemiologicky závažné činnosti patria činnosti:

- a) v úpravniach vody a pri obsluhu vodovodných zariadení,
- b) v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo,
- c) pri výrobe, manipulácii a uvádzaní do obehu potravín a pokrmov,
- d) pri výrobe kozmetických výrobkov.

Epidemiologicky závažné činnosti môžu vykonávať len osoby odborne a zdravotne spôsobilé. Zdravotnú spôsobilosť preukazuje osoba zdravotným preukazom, ktorý jej vydá ošetrujúci lekár na základe vstupnej lekárskej prehliadky.

Vstupná lekárska prehliadka sa vykonáva:

- a) pri prvom vstupe do zamestnania s charakterom práce epidemiologicky závažnej činnosti,
- b) pri zmene druhu epidemiologicky závažnej činnosti,
- c) pri príprave na povolanie v epidemiologicky závažných činnostiach.

Ošetrujúci lekár na základe lekárskej prehliadky vydá zdravotný preukaz. Zdravotný preukaz sa vydá na dobu „bez obmedzenia“, alebo ak ide len o krátkodobú epidemiologicky závažnú činnosť sezónneho charakteru na dobu určitú – maximálne na dva mesiace. Toto poučenie nenahrádza povinnosť osoby byť odborne spôsobilý na výkon epidemiologicky závažnej činnosti.

Odbornú spôsobilosť preukazuje osoba podľa charakteru epidemiologickej závažnej činnosti: **diplomom, vysvedčením** vzdelávacích inštitúcií, ktoré sú uvedené nižšie:

Zoznam vzdelávacích inštitúcií, ktorých diplom alebo vysvedčenie preukazuje odbornú spôsobilosť na vykonávanie epidemiologickej závažných činností:

lekárska fakulta, farmaceutická fakulta, fakulta verejného zdravotníctva, fakulte ošetrovateľstva a sociálnej práce, veterinárna fakulta, fakulta chemickej a potravinárskej technológie, stavebná fakulta v odbore vodné hospodárstvo a vodné stavby, fakulta so zameraním na prácu v potravinárstve, stredná zdravotnícka škola, stredná hotelová škola, stredná škola alebo odborné učilište zamerané na prácu v potravinárstve a na prácu vo farmaceutickej výrobe, stredná priemyselná škola stavebná v študijnom odbore vodohospodárske stavby, stredné odborné učilište vodohospodárske, stredná škola alebo odborné učilište v odboroch starostlivosti o ľudské telo, vzdelávacie zariadenie uskutočňujúce rekvalifikačný akreditovaný kurz v odbore kuchár, čašník a v odboroch starostlivosti o ľudské telo, ktorému akreditáciu vydalo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, stredná veterinárna škola alebo **Osvedčením o odbornej spôsobilosti na vykonávanie epidemiologickej závažných činností**, ktoré vydáva regionálny hygienik.

VŠEOBECNÁ EPIDEMIOLOGIA

Infekcia čiže nákaza je proces, ktorý začína vniknutím patogénnych (choroboplodných) mikroorganizmov do vnímavého jedinca. V ňom sa mikroorganizmy rozmnožujú a svojimi choroboplodnými vlastnosťami ovplyvňujú a narušajú normálne funkcie jedinca (makroorganizmu, hostiteľa). V priebehu tohto procesu sa navzájom ovplyvňujú a môžu sa meniť.

Infekciu vyvolávajú pôvodcovia nákazy:

- patogénne (choroboplodné)
- podmienene patogénne mikroorganizmy - vyvolávajú ochorenia vtedy, keď je jedinec (makroorganizmus) oslabený, napr. inou chorobou, ožiarení...

Pôvodcovia nákaz sú: baktérie, vírusy, plesne, huby, kvasinky, prvoky, parazity. Ochorenia vyvolávajú buď mikroorganizmy ako také alebo ich produkty (napr. toxíny).

Inkubačný čas: je čas od vniknutia mikroorganizmu do vnímavého jedinca (makroorganizmu) po objavenie sa prvých klinických príznakov ochorenia. U rôznych diagnóz je rôzne dlhý – od niekoľkých hodín (enterotoxikózy), do niekoľko rokov (lepra). Je tiež ovplyvnený rôznymi faktormi, napr. veľkosťou infekčnej dávky.

Mechanizmy prenosu (t. j. spôsob, akým sa prenos nákazy uskutoční) môžu byť:

1. **prehltutie** (napr. salmonelóza, hepatitída A),
2. **vdýchnutie** (napr. chrípka, osýpky)
3. **krvná cesta** (vpravenie do krvného obehu alebo tkaniva, injekčným vpichom alebo poštípaním hmyzom, **napr. hepatitída B, hepatitída C, AIDS**)
4. **dotyk** (cez porušené povrchy kože a slizníc, **napr. stafylokokové nákazy**)

Faktory prenosu nákazy môžu byť vo veľkom množstve a v rôznych kombináciách, niektoré závažne ovplyvňujú proces šírenia nákazy, sú to napr.: kontaminovaná voda, potraviny, vzduch, predmety bežného používania (zubné kefky, uteráky, hrebene, poháre).

Prameň nákazy: je najčastejšie chorý človek, zviera alebo bacilonosič, v ktorom sa prameň pôvodcu nákazy zdržuje, rozmnožuje a z ktorého sa vylučuje určitým pre danú infekčnú chorobu špecifickým spôsobom (napr.: pôvodca pľúcnej tuberkulózy pľúcny hlien).

Kontaminácia: je druhotné znečistenie priestorov, predmetov alebo potravín mikroorganizmami.

Osobitnú úlohu v prenose nákazy zohrávajú živé organizmy (vektory): článkonožce (hmyz) prenášajú pôvodcu nákazy poštípaním (tzv. biologické vektory, kliešte, komáre) alebo mechanicky (napr. mucha

svojim povrchom tela prenáša baktérie, ktoré sa do organizmu dostanú porušeným kožným povrchom, alebo sliznicami).

Imunita (odolnosť): súbor vrodených a získaných mechanizmov zaisťujúcich obranyschopnosť človeka proti cudzorodým látkam.

Rozdelenie infekčných ochorení:

1. **Črevné nákazy:** Pôvodca nákazy sa lokalizuje (usídľuje) v črevnom trakte alebo pozdĺž neho v niektorých orgánoch (napr. v pečeni). Infekcia sa prenáša fekálnoorálne (fekálie = stolica, orálny = ústny). Sem patria napr.: *rôzne infekčné gastroenteritídy (hnačky so zvracaním), hepatitída A, salmonelózy*.
2. **Nákazy dýchacích ciest:** patria medzi najrozšírenejšie ochorenia. Sú charakteristické lokalizáciou chorobného procesu najmä v dýchacích cestách. Z typických ochorení treba spomenúť napr.: *nádchu, chrípku, angíny, zápal priedušiek a pľúc*.
Z dôvodu všeobecnej prevencie je však pri prevádzke a upratovaní priestorov týchto zariadení dôležité najmä minimalizovanie prašnosti prostredia **upratovaním navlhko** s použitím **dezinfekčných** prostriedkov a **dostatočne účinné vetranie** vo všetkých miestnostiach.
3. **Nákazy krvi a krvotvorných orgánov:** Pôvodca nákazy je prvotne lokalizovaný v krvi a krvotvorných orgánoch a do organizmu sa dostáva vpichom, poštípaním. Krvou – transfúziou, injekciou alebo aj zle vysterilizovanými pracovnými pomôckami. Najčastejšie ochorenia: *hepatitída B, hepatitída C, mor, malária, AIDS*.
4. **Nákazy kože a povrchových slizníc:** predstavujú širokú skupinu infekcií postihujúcich povrchové časti tela (kožu, nechty, vlasy a vonkajšie sliznice). *Majú najväčší význam v podmienkach poskytovania služieb starostlivosti o ľudské telo!!!*

Tieto nákazy kože a povrchových slizníc sa delia na podskupiny:

- a) **Typické povrchové infekcie:** Ide hlavne o hubové (mykotické) ochorenia, tzv. dermatomykózy, niektoré hnisavé ochorenia kože, ako aj vírusmi spôsobované bradavice.
- b) **Zápal slizníc** očných spojoviek, pier a ústnej dutiny.
- c) **Infekcie rán** sú podmienené predovšetkým pri narušení celistvosti kože (aj malé ranky). Ide najmä o nákazy vyvolané baktériami spôsobujúcimi hnisanie (najmä streptokoky a stafylokoky), ktoré sa prejavujú ako mokvajúce a hnisavé rany, vrede, abscesy.
- d) **Pohlavné choroby:** kvapavka, syfilis, prenášajú sa hlavne nechránených pohlavným stykom.
- e) **Parazitárne ochorenia:** svrab, zavšivenie spôsobujú parazitické článkonožce.

Prenos nákaz kože a povrchových slizníc sa deje priamym alebo nepriamym kontaktom chorého a vnímavého jedinca:

- **Priamy prenos** - sa uplatňuje priamym dotykom a pohlavným stykom.
- **V nepriamom prenose** - predmetmi dennej potreby, ako je bielizeň, posteľná bielizeň, uteráky, hrebene, holiace potreby, kefy na vlasy, obuv, ak ich používa viac osôb. Môžu sa preniesť aj nedostatočne vyčistenými a vydezinfikovanými pomôckami v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo a takisto nedostatočne vysterilizovanými lekárskymi nástrojmi.

Ohnisko nákazy - miesto, kde sa chorý zdržiava, býva alebo pracuje nazývame. Má svoje miestne a časové ohraničenie.

- **Časové ohraničenie** určuje odstránenie (izolácia chorého) z ohniska nákazy alebo vyliečenie chorého a k tomu sa priatúva jedno obdobie inkubačného času konkrétnej choroby.

- **Miestne, priestorové ohraničenie** ohniska nákazy: je dané miestom, kde sa chorý zdržiaval. Do úvahy treba vziať možnosť rýchleho zavlečenia ochorenia aj do vzdialených oblastí (letecká doprava).

EPIDEMIOLOGIA NIEKTORÝCH AKÚTNÝCH INFEKCIÍ PRENÁŠANÝCH PROSTREDNÍCTVOM OSOBNÝCH SLUŽIEB

Pri poskytovaní osobných služieb je zvýšené riziko dvoch skupín infekčných ochorení. **Do prvej skupiny** patria infekcie prenášané dotykom, napr. rukami, bielizňou, pracovnými pomôckami. Ide o ochorenia kože a kožných výrastkov.

Do druhej skupiny patria infekcie prenášané krvou. Vstupnou bránou infekcie je poranená pokožka, ide o závažné, život ohrozujúce choroby, napr. AIDS a infekčný zápal pečene typu B a C.

MYKÓZY

Kožné hubové ochorenia, ktoré delíme na **povrchové** – postihnutá je koža, chlpý, vlasy, nechty a na **hlbkové**, postihnuté môžu byť vnútorné ústroje.

Mechanizmus prenosu sa uskutočňuje kontaktom **priamo** s chorým **alebo nepriamo** prostredníctvom kontaminovaných predmetov alebo prostredia.

Faktorom prenosu sú napr. kontaminované ruky, nohy, uteráky, bielizeň, obuv, holičské, pedikérske a kadernícke nástroje.

Prevenciou ochorenia je prísne dodržiavanie zásad osobnej hygieny a hygienicko protiepidemických opatrení v prevádzkach starostlivosti o ľudské telo; dôkladná mechanická očista a dezinfekcia všetkých pomôcok, nástrojov a pracovných plôch po každom zákazníkovi. Dôkladná dekontaminácia podláh, vaničiek, ležadiel.

STAFYLOKOKOVÉ NÁKAZY

Prejavujú sa hnisavým zápalom kože. **Pôvodcom nákazy** je baktéria *Staphylococcus aureus*, zlatý stafylokok, značne odolný voči vonkajším vplyvom. **Prenos nákazy** sa uskutočňuje buď priamo dotykom s chorým, alebo nepriamo prostredníctvom kontaminovaných predmetov, bielizne, prípravkov. Vstupnou bránou infekcie je poranená koža. Poranenie môže byť zjavné, ale aj nepatrné, len s drobnými odreninami.

SVRAB

Prenosná kožná choroba, ktorú vyvoláva roztoč *Zákožka svrabová*. Nákaza sa prenáša priamym stykom s chorou osobou, použitím šiat a posteľnej bielizne chorého a pod. Svrab sa vyskytuje najmä tam, kde je nízka úroveň osobnej hygieny.

VÍRUSOVÁ HEPATITÍDA TYPU B a C

Zápal pečene. Ide o závažné prenosné ochorenia, pri ktorých vírus napadne pečene bunky a ničí ich. Nákaza sa prenáša krvou, vstupnou bránou infekcie je poranená koža alebo sliznica. Najčastejšie sa to stáva prostredníctvom nedostatočne vysterilizovaných nástrojov, napr. injekčných striekačiek, ihlých, skalpelov, nástrojov na holenie, ostrých nástrojov používaných v pedikúre a manikúre.

AIDS / Syndróm získanej imunitnej nedostatočnosti

Ochorenie vírusového pôvodu.

Pôvodcom nákazy je vírus HIV. Vírus je citlivý na vyššie teploty a na dezinfekčné prostriedky.

Inkubačný čas: 6 mesiacov až 10 rokov i viac.

Prameňom nákazy je infikovaný človek chorý na AIDS alebo nosič vírusu HIV.

Vírus sa prenáša aj krvou. Spôsoby jeho prenosu: napr. prenos ostrými nástrojmi kontaminovanými krvou pozitívnej osoby (ihly, skalpely, nožnice, holiace nástroje).

Prevenencia v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo a v zdravotníctve:

- Pomôcky, pri používaní ktorých došlo k zakrvácaniu, ktoré sa dostávajú do styku s telesnými tekutinami alebo spôsobujú čo i len nepatrné ranky, sa uprednostňujú sterilné a jednorazové. Opakovane použiteľné pomôcky sa musia účinne dekontaminovať dôkladnou dezinfekciou, mechanickou očistou a následnou sterilizáciou.
- Pri zaobchádzaní so zakrvavenými tampónmi, čistení zakrvavených pomôcok musí personál používať nepriepustné rukavice a účinné dezinfekčné prostriedky.
- Použité ihly, čepieľky a iné ostré, biologicky kontaminované jednorazové pomôcky sa odkladajú do uzatvárateľných obalov s pevnými stenami. Na použité injekčné ihly sa nenasadzujú ochranné kryty (nebezpečenstvo poranenia). Použité ihly sa nesmú vyhadzovať do bežného komunálneho odpadu, musí byť zabezpečená ich likvidácia firmou zaoberajúcou sa zneškodňovaním nebezpečného odpadu, najmenej raz za 6 mesiacov.

Všeobecné preventívne opatrenia v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo:

- dodržiavanie zásad osobnej hygieny,
- dôsledné dodržiavanie všetkých hygienických zásad v prevádzkach starostlivosti o ľudské telo,
- dôkladná očista a dezinfekcia všetkých pracovných nástrojov po každom použití,
- nástroje, ktoré porušujú pokožku používať len sterilné,
- dodržiavať zásady bezpečnosti pri práci, tým predchádzať a znižovať riziko vlastného poranenia,
- bezpečne likvidovať jednorazové ihly a krvou znečistené tampóny.

ZDRAVOTNÉ RIZIKÁ PRI POSKYTOVANÍ STAROSTLIVOSTI O ĽUDSKÉ TELO

Pri poskytovaní starostlivosti o ľudské telo pri nedostatočnej zdravotnej i odbornej spôsobilosti, ako aj nízkej zdravotno-hygienickej uvedomelosti personálu môže dôjsť k ohrozeniu zdravia zákazníkov i samotných pracovníkov.

Zdravotné riziká možno z hľadiska faktorov, ktoré pôsobia na organizmus, rozdeliť na dve základné skupiny:

1. Infekčné zdravotné riziká, ktoré súvisia s prenosom chorôb vyvolávaných choroboplodnými mikroorganizmami (vírusmi, baktériami, mikroskopickými hubami a parazitmi); vyplývajú najmä z nedostatkov pri dodržiavaní hygienicko-protiepidemických zásad v prevádzkovom režime zariadenia poskytujúceho starostlivosť o ľudské telo a z nedodržiavania zásad osobnej hygieny personálu.

2. Neinfekčné zdravotné riziká, ktoré súvisia s aplikáciou a účinkom chemických látok a fyzikálnych procedúr pri poskytovaní služieb starostlivosti o ľudské telo.

A. Fyzikálne faktory:

Mechanické a tepelné poškodenie organizmu vzniká napr. pri nešetrnej masáži (natrhnutie šliach, vykĺbenie), ďalej pri nedostatočnej zručnosti a praxi pri manipulácii s ostrými pomôckami (porezanie, popichanie, poškodenie nechťového lôžka pri strihaní a úprave nechťov, poškodenie čepieľkami a ihlami v kozmetike a tetovacím salóne), lokálne poškodenia organizmu v miestach piercingu; ďalej pri nekvalifikovanej aplikácii prístrojov produkujúcich hlbkové teplo, pri zlom odhade tepelnej záťaže pri horúcich zábaloch, ale i popálenín, napr. kulmou.

B. Chemické faktory:

S chemickými faktormi pri poskytovaní služieb starostlivosti o ľudské telo sa stretáme vo forme všetkých výrobkov a ingrediencií používaných na čistenie a ošetrovanie kože, vlasov, farbiacich a odfarbovacích prostriedkov, masážnych gélov a emulzií, epilačných prostriedkov, pleťových krémov, rôznych lakov a iných prípravkov na nechty, ale aj dezinfekčných a dezodoračných prostriedkov a tetovacích farbív.

Osobitnú kapitolu predstavuje riziko poškodzovania organizmu (hlavne dýchacích ciest) personálu v dôsledku vdychovania prchavých komponentov obsiahnutých v niektorých výrobkoch (laky, farby, tvrdidlá nechtov). Organické rozpúšťadlá môžu mať aj mierne narkotizujúci účinok a pri dlhodobej nadmernej expozícii môžu mať aj chronický toxický účinok.

DEKONTAMINÁCIA V ZARIADENIACH STAROSTLIVOSTI O ĽUDSKÉ TELO

Dekontamináciou rozumieme komplex opatrení, ktoré vedú k odstraňovaniu a usmrcovaniu mikroorganizmov v prostredí a na predmetoch bez ohľadu na stupeň zníženia ich počtu.

Dekontaminácia sa vykonáva postupmi s rôznym stupňom účinnosti:

Mechanickou očistou

Dezinfekciou

Sterilizáciou

- **Mechanická očista:** predstavuje súbor opatrení, ktorým sa navlhko a za použitia mydiel, saponátov mechanicky odstraňujú mikroorganizmy z povrchov plôch, predmetov a pomôcok. Upratovanie spojené s mechanickou očistou sa má vykonávať denne, systematicky, zásadne navlhko s použitím roztoku saponátu. Mechanická očista má predchádzať dezinfekcii, napriek tomu, že mechanická očista sama osebe nemá dezinfekčný účinok, veľmi pozitívne ovplyvňuje výsledok dezinfekcie (znižuje počet mikroorganizmov o 70 – 90%).
- **Dezinfekcia:** je proces, pri ktorom sa ničia **len** choroboplodné mikroorganizmy. Je založená najmä na pôsobení chemických látok schopných po určitej dobe pôsobenia likvidovať patogénne baktérie. Čas, za ktorý je dezinfekčný prostriedok schopný mikroorganizmy spoľahlivo usmrtiť, sa nazýva expozičný čas (potrebná dĺžka expozície).

Správne uskutočňovanie dezinfekcie sa musí riadiť nasledovnými hlavnými zásadami:

1. musí jej predchádzať dôkladná, dostatočne a správne (navlhko) vykonávaná mechanická očista,
2. musí sa dodržať dvojetapovosť postupu – najskôr mechanická očista (potom osušenie) a hneď následne vlastná dezinfekcia,
3. musí sa zabezpečiť výber vhodného dezinfekčného prostriedku,
4. musí sa dodržať správna (predpísaná) koncentrácia dezinfekčného prostriedku,
5. dezinfekčné prostriedky sa pripravujú denne čerstvé (starnutím rýchlo klesá ich účinnosť),
6. musí sa dodržať potrebná (predpísaná) doba pôsobenia dezinfekčného prostriedku.

Niektoré dezinfekčné prostriedky sa používajú neriedené, tak ako ich dodáva výrobca. Mnohé sa však musia riediť (zväčša vodou) na roztoky, preto je potrebné pred použitím dezinfekčného prostriedku riadne si preštudovať návod na jeho použitie.

Podľa spôsobu použitia dezinfekčné prostriedky členíme na:

1. Prostriedky určené na dezinfekciu **plôch** (napr. Chloramín B, Persteril, Incidur, Forten, SAVO, Jodonal B, Presept).
2. Prostriedky určené na dezinfekciu **predmetov** (napr. Chloramin B, Sekusept forte, Sekusept pulver, Incidur spray, Desident, Des-spray).
3. Prostriedky určené na dezinfekciu **rán** (napr. peroxid vodíka 3%, Jodisol).
4. Prostriedky určené na dezinfekciu **rúk** (napr. Spitaderm, Skinman Soft, Manox, Septoderm).
5. Prostriedky určené na dezinfekciu **pokožky** pre invazívnym ošetrením – permanentný make-up, tetovanie (napr. Bansept).

- **Sterilizácia:** je proces, pri ktorom sa dosiahne usmrtenie všetkých mikroorganizmov na povrchu predmetov alebo v prostredí.
Sterilitu predmetov zabezpečujú fyzikálne a chemické sterilizačné postupy. V zariadeniach osobných služieb sa vykonáva sterilizácia najčastejšie fyzikálnou metódou, t. j. v horúcovzdušnom sterilizátore s nútenou cirkuláciou vzduchu.
Sterilné nástroje sa ukladajú do sterilných kaziet alebo bubnov a za sterilné sa považujú najviac 24 hodín. Sterilizácia je nevyhnutná u všetkých ostrých nástrojov, ktorými sa dotýkame kože a ktoré spravidla viditeľne alebo neviditeľne poraňujú kožu. Je to bezpodmienečne potrebná prevencia jednej z foriem prenosu AIDS, vírusovej hepatitídy B, C a iných infekcií prenášaných krvou.

Najdôležitejšie zásady správnych sterilizačných postupov:

1. Sterilizácii musí predchádzať dokonalá mechanická očista.
2. Umyté predmety sa musia dôkladne opláchnuť a osušiť.
3. Pri rôznych metódach fyzikálnej sterilizácie sa musia presne dodržiavať predpísané hodnoty parametrov, ako sú pracovná teplota, hladina tlaku, expozičný čas.
4. Dôležité je vykonávať v pravidelných intervaloch, najmenej 1x do roka kontrolu účinnosti sterilizačných prístrojov, ako aj kontrolu sterility.

Na výkony, pri ktorých sa môže porušiť celistvosť pokožky sa musia používať iba sterilné nástroje, buď jednorazové alebo opakovane použiteľné – vysterilizované.

Prevádzky starostlivosti o ľudské telo musia mať vždy dostatočnú zásobu nástrojov, aby pri ich znečistení krvou mohli byť kedykoľvek vymenené a znova použité až po ich opätovnom vysterilizovaní.

- **Dezinsekcia** – je ničenie článkonožcov (hmyz v ohnisku nákazy). Využívajú sa mechanické, chemické, fyzikálne a biologické prostriedky.
- **Deratizácia** – je ničenie hlodavcov. Využívajú sa prostriedky mechanické, biologické a chemické. Uplatňuje sa najmä tam, kde prameňom pôvodcu nákazy sú hlodavce.

(Spracované podľa materiálov RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici)